

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 235
טבת תש"פ

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

הישוב תלוי בו. אחרי שהצליח להיחלץ מהביצה, המשיך עוד כמה שעות לתקן את החוט ולהמשיך בבדיקה, במסירות עצומה ובאחריות למען שמירת השבת.

עלינו לדעת להעריך את האחראים המסורים, שמסקיעים בבדיקה ובתיקונים באחריות ובהתמסרות, ומצד שני לדעת שזה לא קל להחזיק עירוב כשר, ולא בכל מקום זוכים לכה אחראי מסור. יש הרבה מקומות שאין מי שמטפל כראוי, או שמקילים בדברים שמעיקר הדין אין להתיר אותם.

בדיקת עירוב וזתיק לשפר ולקדם

בשבוע האחרון קראו למוקד העירוב לבדוק עירוב וזתיק באחת משכונות העיר ירושלים. באותה שכונה יש ת"ח שבנה את העירוב לפני הרבה שנים, ובשנים האחרונות מסר אותו לשני אברכים צעירים יותר, שימשיכו את בדיקתו ואחזקתו. וכן אם ירצו להרחיב אותו. האברכים ביקשו שהבודק של מוקד העירוב יעבור איתם על כל העירוב, לראות שכל הדברים נשארו טובים, ושלא השתנה איזה דבר שגורם שינוי בהלכה. גם הרב הת"ח שבנה את העירוב עודד את הבדיקה, חשוב לבחון את העירוב עם מומחים, שלפעמים מגלים דברים חדשים. הגענו למקום, ולפתע מגלים שממתנים שם עשרות אברכים מהשכונה, שבאו לראות ולהחכים בהלכות עירובין בהמחשה.

יחד עם כולם עברנו לראות את העמודים החזקים והמסודרים, ואת הלחיים שעומדים לפנייהם, כל לחי נמדד בקפידה, וכל מחיצה ושיעור הגובה שלה. באיזה מקום ניתן להתיר ע"י עומד מרובה, והיכן לא. מדוע ראוי לעשות צורת הפתח גם כשיש היתר של עומד מרובה. ראינו איך שהאחראים בקיאים בכל פרט, וחושבים על כל פינה. ומדקדקים לעשות את העירוב בהידור כהלכה.

מדוע עושים לחיים גם כשיש עמוד תקין

יש לציין דבר אחד חשוב שנוגע גם למקומות אחרים, בפרט בעירובים הוותיקים יותר. כידוע נפוץ בזמנינו בעירובים המהודרים, שעושים לחיים תחת כל חוט, ואפילו במקום שכבר יש עמוד של עירוב. אע"פ שמטרת הלחי שבזמנינו הוא להחשב כעמוד קטן, וכמבואר בשו"ע (סי' שס"ב ס"א) שהעמודים אינם צריכים ליגע במשקוף, אלא כיון שהם גבוהים י' טפחים, אמרינן רואים כאילו מגיעים עד החוט, ובמשנ"ב שם (ס"ק ס"ב) ביאר שמדין גוד אסיק מגיעים עד החוט, א"כ כאשר יש עמוד מסודר והחוט נמצא מעל ראשו, לכאורה זה עדיף מלחי, כי כך רואים באופן ברור שהחוט נמצא מעל העמוד ולא מן הצד. בכל זאת יש גם מעלה ללחיים, וכנהוג בהרבה מקומות להוסיף אותם. והטעם מפני שיש בהם רווח הלכתי לגבי ג' דברים. א. לגבי נדנד החוט, שהמשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) הביא שנחלקו האחרונים האם חוט מתנדנד ברוח, יש בו פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח, או שמא רק בעמודים יש

האם סערת הגשמים פגעה מאוד בעירובים

בגליון הקודם עסקנו בהלכות הנובעות מסערת הגשמים וההצפות שהתעוררו מחמת זה. רבים שאלו האם גם העירובים נהרסו בעקבות הגשמים המרובים. והנה בס"ד ניתן לומר שבמקומות שהעירוב בנוי טוב, ע"י עמודים מסודרים ותקניים, לא אירע נזק מיוחד. מלבד במקרה שעץ קרס בדיוק על עמוד העירוב, שנגרם נזק לעמוד, וזה לא קורה הרבה. לעומת זאת כשהעץ נופל על חוט העירוב, ורק החוט נקרע, אין קושי גדול לתקנו, בעידן שלנו שמשמשים במוט טלסקופי וראשי עמודים המאפשרים קשירה למטה ללא טיפוס.

אבל הבעיה הגדולה שיש לעוסקים בעקבות הגשמים ומזג האוויר הסוער הוא, שהתיקונים הרגילים והמצויים, נעשים קשים יותר, ולפעמים עד כמעט בלתי אפשרי. הבודקים המומחים ממציאים פתרונות ומתמסרים ברמה, שכל איש שעובד בעבודה כזו היה אומר אי אפשר, ונסוג לביתו. ורק בגלל שהאחראים יודעים את ערך שמירת השבת, מתמסרים למען תיקון העירוב יותר מכפי התמסרות לעבודה.

התמודדות עם קשירת החוטים לאחר הגשמים

אחד מהבודקים בישובים שעומד בקשר עם מוקד העירוב, סיפר איך ששקע עד למעלה מברכיו בתוך ביצה עמוקה. הוא הגיע לבדוק את העירוב, וכדרך העירובים מצוי שחוט אחד או שנים נקרעים במשך השבוע מתוך כל הישוב, ותמיד הבודקים יוצאים מהרכב המצויד, קושרים תוך כמה דקות חוט חדש, וממשיכים הלאה. אבל בשבוע זה לא היה כ"כ פשוט לקשור את החוט, מכיון שהחוט עובר אחורי הבתים בתחילת השדות, ובעונת הגשם השדה נעשית בוץ רטוב מאוד, ומי שעובר בה, מתמלא בבוץ. אבל הבודק מנוסה כבר, והוא ידוע את הדבר הזה, והצטייד מראש במגפיים שגובהם כמעט חצי מטר, [לצורך העוסקים במלאכת הקודש, נציין שקונים אותם במחיר מוזל בחנות לחומרי בנין, כי הם משמשים לעובדים שעושים יציקת בטון]. בצורה כזו הוא יכול לעבור גם בבוץ, כאשר מוכרח להעביר את החוט החדש אבל לפעמים גם זה לא מספיק.

באחד המקומות היתה תעלת ניקוז שעוברת תחת החוט, ולא שייך לעבור בה בימי הגשם אפילו עם מגפיים, כי יש זרימה חזקה של מים. הבודק המסור לא נרתע, הוא חייב עירוב לשבת, לכן הוא קשר את החוט בצד אחד לעמוד העירוב, ואח"כ זרק את הסליל עם החוט מעל התעלה עד הגדה השנייה, ונסע ועשה סיבוב עד שהגיע לצד השני, והרים את החוט לעמוד השני.

מסירות אין קץ בעבודת הקודש

במקום אחר הוא עבר בשדה שהיתה רטובה, ופתאום הוא מתחיל לשקוע, מנסה להזדרז ולעשות עוד פסיעה, ואז בבת אחת שקע עוד יותר מברכיו, וכמעט כל רגליו היו שקועות בביצה, בוץ רך מאוד, וכל בגדיו נדבקו ממנו. קשה לתאר נכון את המצב הזה, ועכ"פ במצב כזה לא יוצאים בקלות, ואם יוצאים, בדרך כלל חוזרים הביתה גם באמצע עבודה, אי אפשר להמשיך כך כשכל המכנסיים מלוכלכים. אבל מה עושה אדם שיודע ששמירת השבת של כל

פתרונות לתיקון ראש העמוד, ואכמ"ל, אבל מכיון שלא היו את האמצעים הנדרשים, הוא קשר את החוט מן הצד, והעמיד לחיים.

מונת כביסה שהעמיד לשמש ללחו

אחד מהלחיים שהעמיד היה מכונת כביסה שמצא זרוקה באיזה מקום קרוב, וסחב אותה אל מתחת החוט. מצד שני העמיד קרשים, וגם זה בצורה מאולתרת, ע"י שתקע בחול ברזלים קטנים שנשארו

באתר הבניה, ותחב את תחתית הקרש ביניהם, אבל מחמת שהעמוד עקום מאוד, צריך להרחיק אותם מהעמוד הרבה מאוד, ובדברים האלו מצוי לטעות, שבמבט רגיל נראה שהקרש צריך להיות רחוק מעט מהעמוד, אבל כשבאים ומוזדים בצורה מסודרת, מגלים לפעמים שצריך להזיז אותם יותר כדי שיהיו תחת החוט ומכיון שמצוי לטעות בזה, חייבים לעשות מדידה באמצעות מכשיר כלשהו, ולא לסמוך על מראה העין.

מה הבעיה בלחי מקרטון קשור סביב לעמוד

בהמשך הבדיקה באותה עיר, היו הרבה עמודי עירוב חדשים, שהותקנו ע"י הקבלנים של פיתוח התשתיות לשכונות החדשות

לחי מקרטון גדול קשור לעמוד

שנבנות בעיר, אבל ברחובות קצת יותר ותיקים, היו חוטים קשורים לעמודי תאורה. והנה החוטים לעמודי תאורה בדרך כלל הם מן הצד, וצריך להעמיד לפניהם לחיים. האחראי שכאמור לא קיבל אמצעים טובים, הצמיד לעמודי התאורה קרטונים גדולים מקופלים, וקשר אותם מסביב לעמוד.

במצב כזה ברור שאין הרבה סיכויים שיהיה כשר, כיון שחלק מהעמודים אינם ישרים אלא נוטים, ואז החוט שקשור בגובה חמש מטרים וקשור בצדי העמוד, נמצא רחוק מתחתית העמוד בכמה סנטימטרים, והקרטון שקשור סביב לעמוד, הרי הוא צמוד אליו ואינו רחוק כ"כ, יוצא שהלחי אינו מתחת החוט, ואי אפשר להכשירו, ומספיק שבעמוד אחד ובצד אחד, החוט אינו מעל העמוד, זה כבר פוסל את כל העירוב של כל העיר. ובאופן זה הלחי אינו רק למעלה בלבד, כי באופן זה החוט קשור מהצד של העמוד, ולא מעליו, ולולי הלחי שיהיה מתחת החוט, אין לזה דין צורת הפתח.

הדבר החמור כשהחוט מהצד ולהחי אינו תחתיו

לכן זה אחד הדברים החשובים בעירובים עירוניים, שאינם יכולים להקפיד על כשרות הלחיים כראוי, וצריכים להעמדי עמודי עירוב

שורת עמודי תאורה עם קרטונים

תקינים, שהחוט נמצא מעל גביהם ממש, כדי שלא יהיו טעויות הפוסלות את העירוב. וזו אחריות גדולה, שכל שמירת השבת של אלפי בני אדם תלויים בה. הטעויות הנפוצות חוזרות שוב ושוב, לצערינו. כמו כן בעירוב שכונתי, שבו ידועים בדרך כלל לכוון את הלחיים, והבדיקה נעשית באופן רגלי וממוקד יותר, ניתן להשיג על הלחיים שיהיו כהלכה, ובכל זאת יש מעלה לעשות גם עמודים תקינים, וגם לחיים וכנ"ל.

הלכות מחיצה ולא במשקוף דהיינו בחוט, דעת המחצית השקל שאין פסול בנדנדו ודעת המשכנות יעקב שיש פסול, והחזו"א נקט שיש פסול. אמנם במשנ"ב לא התבאר כמה הוא שיעור הנדנדו הפוסל, ובחזו"א כתב ששיעור הנדנדו הפוסל הוא כשבשעת הרוח יוצא מבין העמודים, דהיינו אם לדוגמה רוחב העמוד הסטנדרטי המקובל כיום הוא 9 ס"מ, וא"כ אם בשעת הרוח מתנדנד אמצע החוט חמש ס"מ לכל צד, א"כ אמצע החוט נמצא באותם זמנים מחוץ לרוחב העמודים, וכביכול הוא מן הצד. מכיון שהחוטים של העירובים נמשכים על כמה עשרות מטרים בין עמוד לעמוד, מצוי שהחוט מתנדנד יותר משיעור זה.

מגון לחיים מאולתרים לעמוד העקום

לכן בעירובים המהודרים עושים לחיים לפני כל עמוד, וכיון שהלחי נמוך, ניתן לעשות אותו רחב, והמקובל הוא לעשותו ברוחב 30 ס"מ [מחמת כמה טעמים], ואז גם אם החוט מתנדנד עשר ס"מ לכל צד, עדיין אינו יוצא מרוחב הלחי. ומ"מ מקפידים למתוח את החוט יותר, וכן להקפיד שאורך החוט לא יהיה יותר מידי, כדי שיהיה מתוח טוב, משום שיתכן שלדעת המשנ"ב שיעור הנדנדו הוא יותר קטן, וצ"ע ואכמ"ל.

מעלה נוספת בלחיים, משום דין עמוד עקום, שהחכמת שלמה בגליון השר"ע (סי' שס"ב ס"א) פוסל, ובחזו"א (סי' ע"א סק"ו) סבר להכשיר, ואח"כ (בס"ק י"א) כתב שאין מקור נאמן להכשירו, ובהוראות בעל פה היה פוסל עמוד עקום כמ"ש הקהילות יעקב באגרותיו, וכפי שידוע בשמו. והטעם מבואר בספר חזו"א שם, שצריך שהחוט יעבור מעל כל החלק התחתון של העמוד, שהוא עיקר העמוד, ואם העמוד דק ונוטה אפילו מעט, לערך סנטימטר למטר, הרי מתוך גובה של חמש מטר, החוט סוטה יותר מרוחב העמוד. לכן ע"י שעושים לחיים, שהם רחבים יותר, א"כ למרות העקמימות המועטת עדיין החוט מכוון מעל הלחי, ואם העמוד נוטה יותר, הפתרון הוא קל, להוסיף עוד לחי סמוך אליו.

מתי אפשר ללא לחיים, והחסרון בעמוד צר

בבדיקת העירוב בשכונה הנ"ל, היו כמה מקומות שעשו עמודים ללא לחיים, כאשר מדובר בפתח קטן ואורך החוט מועט. אבל יש לחלק בין עמודים רחבים, לעמודים צרים. אם עושים עמודים רחבים של 9 ס"מ (3 צול), ניתן להניח שהחוט לא ייצא מרוחב העמוד, כי לא יהיה בו נדנדו משמעותי אם ימתחו אותו. אבל במקום שעושים עמודים צרים, כגון במקום הנ"ל שאחד מהם היה ארבע ס"מ, ואחד היה שלש ס"מ, הרי בזה סיבה לחשוש שהחוט יתנדנד סנטימטר או שנים, וזה דבר שלא ניכר לעין, וא"כ בנדנדו הוא ייצא מרוחב העמוד. וזה אינו לכתחילה. לכן יש להקפיד על עשיית עמודים רחבים גם בשבילים שאינם רחבים. וכמו"כ במקום שכבר עשו עמודים צרים נכון להוסיף לפניהם לחיים.

עירוב מחוסר אמצעים ולחיים מאולתרים

במקביל להתעסקות בבדיקת עירובים שכונתיים, היינו בימים אלו בבדיקת עירוב עירוני, באחת הערים הידועות בארץ, ועברנו יחד עם האחראי לבדוק את העירוב. במהלך הבדיקה היו כמה דברים מקוריים ומעניינים, כיצד הוא התמסר לתיקון העירוב בלי אמצעים מינימליים. באחד המקומות היה עמוד של עירוב שנשבר לו ראש העמוד, ואז אי אפשר לקשור את החוט מעל גביו, אמנם יש כמה

קו ישיר לשיעורי העירובין של הרב משה אנגלרד שליט"א

073-295-1621